

Marek Ciara
(Warszawa)

MATERIAŁY JERZEGO RAYSKIEGO
(1913-1993)
(III-344)

Jerzy Rayski urodził się 6 kwietnia 1917 r. w Warszawie. Był synem Stefana i Wiktorii z domu Janota. Po ukończeniu szkoły średniej w Sosnowcu rozpoczął w 1935 roku studia w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, początkowo na Wydziale Lekarskim, następnie po pierwszym roku przeniósł się na studia fizyczne na Wydziale Filozoficznym. Podczas okupacji kontynuował studia w tajnym Uniwersytecie Jagiellońskim. Po przedstawieniu pracy magisterskiej z teorii cieczy dipolowych napisanej pod kierunkiem Arkadiusza Piekary w 1944 roku uzyskał magisterium zatwierdzone w 1945 roku.

W 1947 roku uzyskał doktorat w Uniwersytecie Warszawskim po przedstawieniu dysertacji pt. *On the Divergence Problem in the Theory of Quantized Fields, (O zagadnieniu rozbieżności w kwantowej teorii pól)* napisanej pod kierunkiem Wojciecha Rubinowicza.

W 1950 roku Jerzy Rayski habilitował się w Uniwersytecie Toruńskim. Praca habilitacyjna miała tytuł: *On Simultaneous Interaction of Several Fields and the Self-Energy Problem*, (druk: J. Rayski, "Acta Physica Polonica", IX, 129, 1948). W 1954 roku został profesorem nadzwyczajnym, w 1958 roku profesorem zwyczajnym w Uniwersytecie Jagiellońskim.

W okresie wojny przebywał w Tarnowie, gdzie pracował w tamtejszych firmach jako urzędnik, a następnie technik. W styczniu 1945 roku do lutego 1946 roku pracował na stanowisku asystenta w Katedrze Fizyki Teoretycznej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Od lutego 1946 roku do września 1947 roku pracował jako starszy asystent przy kierowanej przez Wojciecha Rubinowicza Katedrze Mechaniki Teoretycznej Uniwersytetu Warszawskiego.

Od września 1947 roku do września 1957 roku pracował w Uniwersytecie Toruńskim na stanowisku zastępcy profesora i kierownika Katedry Fizyki Teoretycznej. Od maja 1948 roku do kwietnia 1949 roku dzięki uzyskanemu stypendium pracował w Politechnice w Zurychu pod kierunkiem Wolfganga Pauliego, laureata nagrody Nobla z fizyki. Od roku 1957 pracował w Katedrze Fizyki Teoretycznej Uniwersytetu Jagiellońskiego. W 1959 roku został kierownikiem tejże katedry. W 1978 roku katedra została podzielona na kilka zakładów. Jerzy Rayski objął kierownictwo utworzonego wówczas Zakładu Teorii Pola, którym kierował do przejścia na emeryturę w 1987 roku.

Był autorem około 100 publikacji z dziedziny fizyki teoretycznej, oraz artykułów popularno - naukowych publikowanych m. in. w czasopiśmie "Problemy".

Od grudnia 1962 roku do sierpnia 1963 prowadził wykłady jako *visiting professor* w Uniwersytecie w Bernie, od marca do sierpnia 1966 roku w tym samym charakterze w Uniwersytecie w Ankarze. W 1946 roku został członkiem Polskiego Towarzystwa Fizycznego.

Jerzy Rayski w 1944 roku zawarł związek małżeński z Joanną Stec. Miał dwoje dzieci: Jacka (ur. w 1948 r.) i Małgorzatę (ur. w 1954 r.). Zmarł 14 października 1993 roku w Krakowie. Pochowany został na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

Materiały Jerzego Rayskiego zostały przekazane do PAN Archiwum w Warszawie w 1998 roku przez Zakład Teorii Pola w Instytucie Fizyki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. W księdze nabytków zespół został wpisany pod numerem 2296. Objętość zespołu to 0, 05 mb. Spuściznę uporządkował i opracował inwentarz Marek Ciara w 2017 roku.

Zespół archiwalny pochodzi z lat 1946-1998. Materiały spuścizny podzielono zgodnie obowiązującymi w PAN Archiwum w Warszawie *Wytycznymi opracowania spuścizn*

archiwalnych po uczonych (Na prawach rękopisu, Warszawa 1990) na trzy grupy tematyczne.

W grupie I zawierającej materiały z lat 1946-1992 znajdują się artykuły naukowe i popularno - naukowe twórcy spuścizny ułożone w porządku chronologicznym.

Materiały o twórcy spuścizny w grupie II - to artykuł wspomnieniowy Henryka Arodź i Bronisława Średniawy z roku 1998 poświęcony Jerzemu Rayskiemu.

Ostatnia grupa III - załączniki, zawiera wydane drukiem w 1995 roku opracowanie Jerzego Rayskiego, *Evolution of physical ideas towards unification*.

W Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie spuściznie nadano sygnaturę III-344. W bazie szukajwarchiwach zespół otrzymał numer 457. Inwentarz liczy 5 jednostek archiwalnych, uzupełnionych 2 aneksami.

Źródła i bibliografia

1. H. Arodź, B. Średniawa, Jerzy Rayski (1917-1993), [w:] *Uniwersytet Jagielloński. Złota księga Wydziału Matematyki i Fizyki*, red. B. Szafirski, Kraków 2000, s. 521-528 i nadbitka
2. *Jerzy Rayski*, [w:] *Kto jest kim w fizyce. Polska 1993*, red. Jan Stankowski, Jerzy Małecki, Andrzej Wójtowicz, Poznań 1993, s. 243 -244
3. *Rayski Jerzy* [w:] *Wielka Encyklopedia PWN*, tom 23, s. 162, Warszawa 2004
4. Andrzej Kajetan Wróblewski, *Rayski Jerzy* [w:] *Polski wkład w przyrodznawstwo i technikę. Słownik polskich i związanych z Polską odkrywców, wynalazców oraz pionierów nauk matematyczno - przyrodniczych i techniki*, redakcja naukowa Bolesław Orłowski, Tom III, s. 396-397

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

I. Materiały twórczości naukowej	1-3
II. Materiały o twórcy spuścizny	4
III. Załączniki	5

I. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ

1. Fizyka

Artykuły naukowe
1946-1992, kkp, l., k. 81, zob. aneks 1

2. Jw.

Artykuły popularno - naukowe
1947-1975, kkp., l., k. 51, zob. aneks 2

3. *Reportaż z międzynarodowego zjazdu fizyków w Krakowie, 1947*

Kronika życia naukowego. 80-lecie urodzin Wojciecha Rubinowicza, 1969

Artykuły
1947-1969, kkp., l., k. 9

II. MATERIAŁY O TWÓRCY SPUŚCIZNY

4. H. Arodź, B. Średniawa, *Jerzy Rayski (1917-1993)*

Artykuł wspomnieniowy
1998, druk, sz., s. 8 + 8 nlb
Druk: Kraków, 1998

III. ZAŁĄCZNIKI

5. Jerzy Rayski, *Evolution of physical ideas towards unification*
Opracowanie wydane drukiem
1995, druk, s. 122 + 6 nlb
Druk: Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, MCLXXV, Kraków 1995

ANEKS 1

J. 1. Fizyka. Artykuły naukowe

The problem of quantization of higher order equations, 1946
On the divergence problem in the theory of quantized fields, 1947
Polarization of the vacuum, 1947
On simultaneous interaction of several fields and the self - energy problem, 1948
Remarks on the problem of the vacuum polarization and the photon -self - energy,
(współautorstwo z Rest Jost), 1949
A unified description of space-time and isospace I, 1964
A unified description of space-time and isospace II, 1964
Unified field theory and modern physics, 1964
An approximative method for computing cross-sections, 1974
Probabilistic interpretation of quantum mechanics, 1986
Applicability of refined born approximation to non-linear equations, 1989
A six-dimensional universe, (współautorstwo z M. Rayskim) 1989
Toward a unification of "everything" with gravity, 1992

ANEKS 2

J. 2. Fizyka. Artykuły popularno – naukowe

Słońce, najstarsza fabryka energii atomowej, 1947
Szósty zmysł nietoperza, 1947
Tajemnicze są nowe drogi fizyki, 1947
V x odślania tajemnice promieni kosmicznych, 1947
O czym fizycy jeszcze nie wiedzą ?, 1948
Nagroda Nobla z fizyki, 1951
Magnetyzm, 1952
Hiperony i ciężkie mezony, 1955
Jaka jest przestrzeń w której żyjemy ?, 1965
Wymiar w oczach fizyka, 1974
O unifikacyjnych teoriach w fizyce, 1975